

УДК 378.147.041

Жданова В. Г. *

ВПЛИВ ДИДАКТИЧНИХ УМОВ НА ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПРАЦЕОХОРОННИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ЗАСОБАМИ ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Розглянуто вплив дидактичних умов на формування у студентів працезахоронних умінь і навичок засобами імітаційного моделювання. Визначено роль методів активного навчання у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: методика, методи, навчання, лекція, практичне заняття, рольова гра, семінар, виробнича ситуація, кредитно-модульна система, охорона праці.

На сьогодні швидко змінюються вимоги до спеціалістів, постійно зростає об'єм інформації, необхідної для виконання повсякденних професійних завдань. Від майбутніх фахівців вимагається постійно підвищувати професійну компетентність, уміти адаптуватися в умовах швидкого вдосконалення новітніх технологій та протягом короткого часу поповнювати професійні знання.

У процесі формування працезахоронних умінь і навичок засобами імітаційного моделювання у студентів ВНЗ викладач відіграє важливу роль, насамперед, через створення ним відповідних дидактичних умов для спонукання студента до ефективного досягнення навчальних цілей. Під такими дидактичними умовами ми розуміємо фактори, обставини, які діють у навчально-виховному процесі та впливають на навчальну діяльність студентів.

Вирішенням цих питань займалися такі науковці, як Ю.Бабанський, В.Давидов, А.Дьомін, Б.Єсіпов, І.Лернер, М.Махмутов, Л.Новікова, М.Скаткін, Г.Щукіна, Лузан П.Г. та приділяли значну увагу проблемам формування в студентів умінь і навичок, розкриттю закономірностей їх походження.

Проблеми моделювання ситуацій професійної діяльності знайшли відображення в працях С.Висоцької, Р.Габдреева, Ю.Геронимус, К.Кексер, А.Капської, В.Мізінцева.

Тому метою статті є дослідження впливу дидактичних умов на формування у студентів працезахоронних умінь і навичок засобами імітаційного моделювання та роль методів активного навчання у вищій школі.

У нашому дослідженні під дидактичними умовами працезахоронної підготовки майбутніх фахівців ми розуміємо фактори, що забезпечують ефективне здійснення професійної підготовки в умовах вищого навчального закладу для досягнення визначеної мети – формування працезахоронних умінь і навичок студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ). Врахувати всі дидактичні умови працезахоронної підготовки у межах дослідження неможливо, у зв'язку з цим ми виділяємо комплекс, на нашу думку, найважливіших дидактичних умов, що впливають на процеси формування в майбутніх фахівців в умовах професійної підготовки працезахоронних умінь і навичок з охорони праці [3].

Дидактичні умови можуть бути різноманітними як за своєю природою, так і за впливом на особистість та її діяльність. З огляду на це будемо вести мову про дидактичні умови, які впливають на формування працезахоронних умінь і навичок, що реалізовувалися на етапах педагогічного експерименту (констатувальний, формувальний):

1. Забезпечення студентів повним навчально-методичним комплексом з дисциплін “Основи охорони праці” та “Охорона праці в галузі”.
2. Наближення творчих і навчальних завдань до реальних умов виробництва.
3. Застосування під час викладання навчальних нормативних дисциплін “Основи охорони праці” та “Охорона праці в галузі” методів активного навчання.

* © Жданова В. Г., 2013

Першою дидактичною умовою формування працезахоронних умінь і навичок у студентів вищих навчальних закладів має бути забезпечення їх повними навчально-методичними комплексами з дисциплін “Основи охорони праці” та “Охорона праці в галузі”.

Навчальною програмою з нормативної дисципліни «Основи охорони праці для вищих навчальних закладів встановлюється порядок навчання і перевірка знань посадових осіб та інших працівників у процесі їх трудової діяльності, а також студентів ВНЗ під час навчання. Спрямоване положення на реалізацію в Україні системи безперервного навчання з питань охорони праці всіх верств населення, надання першої долікарняної допомоги при нещасних випадках і правил поведінки у разі виникнення аварій [5].

Вивчення основ охорони праці у ВНЗ проводиться за типовими навчальними планами та програмами навчальної дисципліни “Основи охорони праці” відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 18.03.2011 р. “Про вдосконалення навчання з охорони праці й безпеки життєдіяльності у вищих закладах освіти України” [5].

Навчальна програма, тематичний план курсу, плани лекційних, практичних робіт, семінарських занять, а також самостійна робота як складові навчально-методичного комплексу розроблені з урахуванням двоступеневої підготовки бакалаврів та спеціалістів, магістрів і передбачають формування у майбутніх фахівців з вищою освітою необхідного в їх подальшій професійній діяльності рівня працезахоронних умінь і навичок.

Надалі поглиблене вивчення питань охорони праці, техногенної безпеки та надзвичайних ситуацій на виробництві передбачається на етапі підготовки спеціалістів, магістрів за професійно орієнтованими програмами, розробленими згідно з державними стандартами освіти і спрямованими на оволодіння студентами методами і засобами створення безпечних умов праці з урахуванням специфічних особливостей виробництва за профілем спеціальностей на базі знань дисципліни “Основи охорони праці” і профільюючих дисциплін.

Цей навчально-методичний комплекс, в основу якого покладені змістовні модулі навчання та шляхи оцінювання і врахування рівня знань студентів, спрямований на виконання першочергових завдань педагогічного експерименту щодо впровадження з 2006 навчального року кредитно-модульної системи організації навчального процесу ВНЗ [3].

Відповідно до вимог кредитно-модульної системи, моделі організації навчального процесу ґрунтуються на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів). Структурно-діяльними елементами системи є:

- кредит – одиниця обсягу та вимірювання результатів навчання, досягнутих на певній момент виконання програми навчання, система змістовних модулів, які з урахуванням засвоєння студентами окремих навчальних елементів можуть бути засвоєні за 54 години навчального часу;
- заліковий кредит – одиниця виміру навчального навантаження, необхідного для засвоєння змістовних або блоку змістовних модулів;
- змістовний (тематичний) модуль – система навчальних елементів, поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об’єктові.

Методологія процесу навчання та відповідно оцінювання знань студентів в системі організації навчального процесу полягає у його переорієнтації з лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти студента.

Індивідуальна робота студента є формою організації навчального процесу, яка передбачає створення умов для якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток їх здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність [2].

Індивідуальні заняття проводяться під керівництвом викладача у поза-аудиторний час за окремим графіком, складеним кафедрою, з урахуванням потреб і можливостей студента.

Інформаційно-методичний матеріал є базою раціональної організації праці студентів. Сукупність джерел інформації, навчально-методичної документації, підручників та посібників, які забезпечують оптимальні умови для активної пізнавальної навчальної діяльності студентів, становить комплекс навчально-методичних матеріалів. Такий комплекс повинен

відповідати всім дидактичним функціям, притаманним навчальній літературі: створювати мотиваційну основу навчання; забезпечувати інформаційну базу навчання у відповідності з програмою дисципліни; сприяти розвитку інформаційної бази навчання згідно з програмою дисципліни; формувати нові і закріплювати наявні вміння і навички, в тому числі і самоосвіти; орієнтувати на цілісне сприйняття змісту дисципліни, даючи можливість отримувати нові знання і вміння при раціональному використанні існуючих; розвивати навички системного контролю, оцінювати і коректувати хід та результатів навчання; сприяти розумінню змісту прочитаного тексту, яке виражається умінь: повторювати напам'ять важливі елементи, розпізнавати ознаки понять, пояснювати прикладами головні положення, роз'яснювати зв'язки і залежності між описаними предметами, явищами, подіями, процесами тощо; забезпечувати підготовку студентів до життя в умовах, яких поки що немає, і до розв'язання завдань, які сьогодні ще не сформульовані; формувати навички наукової праці, розвиваючи самоосвіту, самостійне критичне мислення тощо.

У зв'язку з браком коштів на придбання сучасної літератури з охорони праці бажано створювати в кожній бібліотеці фонд електронних книг з дисциплін. Так, нами було розроблено електронну книгу з нормативної навчальної дисципліни "Основи охорони праці" для підготовки бакалаврів.

Другою дидактичною умовою формування працезахоронних умінь і навичок у студентів вищих навчальних закладів є наближення творчих і навчальних завдань до реальних умов виробництва.

Нами було визначено й обґрунтовано те, що основоположну роль повинно відігравати застосування засобів імітаційного моделювання під час викладання навчальних нормативних дисциплін "Основи охорони праці" та "Охорона праці в галузі", що наближає навчальний процес до реального виробництва [4].

Важливим напрямом удосконалення процесу навчання є підвищення якості знань студентів, наближення теоретичних знань до реальних виробничих умов. У процесі реалізації даного напрямку в полі зору викладача опиняються: по-перше, деяка модель взаємодії майбутнього спеціаліста з професійним об'єктом і реальними ситуаціями, що виникають у виробничій діяльності і, по-друге, визначена послідовність навчально-пізнавальних дій, що створює основу для застосування визначеної логіки, прийомів пошуку й аналізу науково-технічної інформації щодо працезахоронних умінь і навичок.

Для студентів ВНЗ завжди цікаві приклади з практики тієї професії, до якої вони готуються. Подання подібних прикладів у формі навчальних виробничих ситуацій сприяє формуванню працезахоронних умінь і навичок. Саме такі ситуації в силу життєвості, практичної спрямованості, широкої опори на виробничі знання студентів забезпечують у процесі професійної підготовки формування працезахоронних умінь і навичок.

Під час застосування засобів імітаційного моделювання при викладанні відповідних дисциплін, ми враховували таке:

- чітко визначені мета і завдання, планування занять;
- безперервність, упорядкованість, певна послідовність у навчанні – навички, здобуті під час одного заняття, стають у нагоді на іншому;
- контроль за результатами діяльності студентів, взаємодія викладача та студентів;
- забезпечення максимальної активності студентів;
- підготовка необхідних навчально-методичних матеріалів і створення передумови раціональної організації навчальної праці.

Третьою дидактичною умовою формування працезахоронних умінь і навичок є постійне застосування під час викладання навчальних нормативних дисциплін "Основи охорони праці" та "Охорона праці в галузі" методів активного навчання.

Згідно з результатами науково-дослідної роботи студентів, для покращення активізації пізнавальної діяльності, а також підвищення ефективності формування у студентів працео-

хоронних умінь і навичок, необхідно застосовувати такі форми навчання: лекції з елементами проблемності, практичні заняття із застосуванням кейс-стаді, семінари у формі евристичних бесід, ділові ігри, самостійні роботи, написання рефератів, проведення наукових семінарів і тематичних круглих столів тощо [1].

Таким чином, для підвищення ефективності формування працезахоронних умінь і навичок завданнями викладачів є: постійно впроваджувати в навчальний процес різноманітні методи навчання, що всебічно активізують діяльність студентів, узгоджуючи навчання з життям і практикою; постійно вдосконалювати форми навчання, спрямовані на опанування конкретних видів професійної діяльності.

Для високоякісної підготовки студенти мають знати і володіти ґрунтовними теоретичними знаннями, практичними навичками, які б дали змогу на практиці не тільки покращити умови та продуктивність праці, але й попередити можливість професійних захворювань, виробничого травматизму, аварій тощо. Такі методи, що активізують навчання, сприяють поліпшенню практичної підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Балаев А. А. Активные методы обучения / А. А. Балаев. – М. : Профиздат, 1986. – 94 с.
2. Жданова В. Г. Роль методів активного навчання у вищих навчальних закладах / В. Г. Жданова // Науковий вісник НАУ. – 2003. – Вип. 64. – С. 117–123.
3. Жданова В. Г. Експериментальне дослідження формування вмінь і навичок студентів вищої аграрної школи при викладанні нормативної дисципліни “Основи охорони праці” / В. Г. Жданова // Наукові записки. – 2006. – № LXIV. – С. 66–74.
4. Жданова В. Г. Роль імітаційного моделювання у формуванні працезахоронних умінь і навичок студентів-аграрників / В. Г. Жданова // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. – 2007. – № 33. – С. 34–39.
5. Навчальна програма «Основи охорони праці» (для молодших спеціалістів, бакалаврів), – К.: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2011. – 15с.

The influence of didactic conditions on students' labour safety skills formation by imitation modeling is presented. The role of active studying methods in higher educational institutions is defined.

Key words: methodology, methods, studying, lecture, practical lesson, role game, seminar, industrial situation, credits and module system, labour safety.

УДК378:37.032

Жмуркова І. В.*

ТВОРЧИСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК ІНЖЕНЕРІВ ХІМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Статтю присвячено проблемі виявлення індивідуально-психологічних особливостей і схильностей кожного студента. Проаналізовано різні підходи до розгляду категорії “творчий розвиток студента”, акцентовано увагу на критеріях ефективності цього процесу.

Ключові слова: самореалізація, творча особистість, творчий підхід, творчий саморозвиток.

Результати системного аналізу сучасного стану національної економіки України та науковий прогноз перспектив її подальшого соціально-економічного розвитку з урахуванням світових тенденцій, змісту і характеру суспільного виробництва, а також нових підходів

* © Жмуркова І. В., 2013